

„A NÖVÉNYVÉDELEMÉRT” Emlékérem alapítás Gulyás Antal (1884-1980) tiszteletére

Kövics György

Debreceni Egyetem AGTC MÉK Növényvédelmi Intézet, Debrecen
kovics@agr.unideb.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

A Növényvédelem Oktatásának Fejlesztéséért Közhasznú Alapítvány (NOFKA) és a Magyar Növényvédő Mérnöki és Növényorvosi Kamara Hbm-i Területi Szervezete (Kamara) 2011. szeptemberében megalapította a közös Kitüntetési Bizottságot, amely a növényvédelem terén kiemelkedő teljesítményt nyújtó, példaértékű személyiségek erkölcsi megbecsülését kívánja szolgálni a „Gulyás Antal emlékérem” kitüntetés adományozásával „A Növényvédelemért”, melyet kiváló oktatók, kutatók, gyakorlati szakemberek nyerhetnek el.

A Bizottság tagjai: dr. Szarukán István kuratóriumi elnök, dr. Kövics György titkár, dr. Dávid István tag (NOFKA) dr. Kiss László elnök és dr. Tarcali Gábor titkár (Kamara). A kitüntetés (emlékérem, oklevél, arany kitűző) adományozására rendszerint évi egy alkalommal kerül sor, lehetőség szerint ünnepélyes keretek között. A kitüntetést dr. Gulyás Antal emlékezetének megőrzésére hozták létre, aki a debreceni növényvédelem jeles professzora volt, és több mint harminc éven át az agrárszakemberek oktatásában és a tudományos kutatásban ért el kimagasló eredményeket, melyért 1978-ban a Debreceni Agrártudományi Egyetem egyik első díszdoktorává is avatta.

A Bizottság alakuló ülésén úgy határozott, hogy 2011-ben az első kitüntetést dr. Tóth Oszkár ny. egyetemi docens úr részére adományozza a „növényvédelem oktatásában betöltött kiemelkedő életútjáért”, és akinek laudációját ugyanezen kiadvány külön cikkében ismertetjük.

SUMMARY

The Public Utility for Development of Crop Protection Teaching (NOFKA) and The Hajdú-Bihar County Regional Association of Hungarian Chamber of Crop Protection Specialists and Plant Doctors (Chamber) established a joined Award Committee in September of 2011, which intend to serve as moral appreciation to prominent persons with excellent achievements by award Antal Gulyás medallion for crop protection“ which are available for outstanding teachers, researchers, and practical plant protectionists.

The members of Committee: dr. István Szarukán, president, dr. György Kövics, secretary, dr. István Dávid member (Public Utility), dr. László Kiss, president, dr. Gábor Tarcali, secretary (Chamber). Handing over of medallion, charter and gold badge will be happened generally once a year in a special ceremony. The award was established in commemoration of Antal Gulyás, who was the first eminent professor of plant protection in Debrecen and reached outstanding achievements in the field of teaching of agronomists for more than 30 years, and research on plant pathology. He became one of the first Honoris Causa Doctors of Debrecen Agricultural University in 1978.

The Committee made its decision on the first meeting that the first medallion will be award to dr. Oszkár Tóth retired reader of plant pathology for his excellence in teaching plant protection in 2011. His laudation is available in a separate article of this issue.

Kulcsszavak: Gulyás Antal emlékérem, díj, Gulyás Antal életrajz, Tóth Oszkár

Keywords: Antal Gulyás medallion, award, Antal Gulyás biography, Oszkár Tóth

BEVEZETÉS

A Növényvédelem Oktatásának Fejlesztéséért Közhasznú Alapítvány (NOFKA) és a Magyar Növényvédő Mérnöki és Növényorvosi Kamara Hbm-i Területi Szervezete (Kamara) 2011. szeptemberében megalapította a közös Kitüntetési Bizottságot, amely a növényvédelem terén kiemelkedő teljesítményt nyújtó, példaértékű személyiségek erkölcsi megbecsülését kívánja szolgálni a „Gulyás Antal emlékérem” kitüntetés adományozásával „A Növényvédelemért”, melyet kiváló oktatók, kutatók, gyakorlati szakemberek nyerhetnek el (1. ábra).

A Bizottság tagjai: dr. Szarukán István kuratóriumi elnök, dr. Kövics György titkár, dr. Dávid István tag (NOFKA) dr. Kiss László elnök és dr. Tarcali Gábor titkár (Kamara). A kitüntetés (emlékérem, oklevél, arany kitűző) adományozására rendszerint évi egy alkalommal kerül sor, lehetőség szerint ünnepélyes keretek között. A kitüntetést dr. Gulyás Antal emlékezetének megőrzésére hozták létre, aki a debreceni növényvédelem jeles professzora volt, és több mint harminc éven át az agrárszakemberek oktatásában és a tudományos kutatásban ért el kimagasló eredményeket, melyért 1978-ban a Debreceni Agrártudományi Egyetem egyik első díszdoktorává is avatta.

1975-ben a Debreceni Agrártudományi Egyetem növényvédő érdeklődésű hallgatói csoportja megalakította a „Növényvédelmi Kör”-t, melyet 1984-ben a jeles professzor születésének 100. évfordulóján tiszteletére a „Hallgatók Gulyás Antal Növényvédelmi Köré”-nek neveztek el.

A Kitüntetési Bizottság alakuló ülésén úgy határozott, hogy 2011-ben az első kitüntetést dr. Tóth Oszkár ny. egyetemi docens úr részére adományozza a „növényvédelem oktatásában betöltött kiemelkedő életútjáért”, és akinek laudációját ugyanezen kiadvány külön cikkében ismertetjük.

1. ábra: A Gulyás Antal bronz emlékérem két oldalának és az arany kitűzőnek a terve

Figure 1: Drawings of Antal Gulyás bronze medallion (upper and bottom sides) and gold badge for crop protection

GULYÁS ANTAL ÉLETRAJZA

Gulyás Antal 1884. december 13-án Arad vármegyében, Vaszoján (Vészalja, Vasioaia) született. Négy polgári iskolát Vaszoján végzett, majd a Hódmezővásárhelyi Főgimnáziumba járt, ahol 1903-ban tett érettségi vizsgát.

Utána a Kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem természetrajz-földrajz szakára iratkozott be. Ismereteit a kor nagy természettudósa, dr. Richter Aladár mélyítette benne (2. ábra).

2. ábra: A Kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem első évfolyamos hallgatóinak csoportja, 1904

Ülnek: bal oldalon - Uzonyi Ferenc, középen - Gulyás Antal

Figure 2: The first year students of József Ferenc University of Kolozsvár, 1904

Sitting on the left – Uzonyi, F. middle – Gulyás, A.

Az egyetem elvégzése után Richter Aladár meghívta őt a Botanikai Tanszékre. Itt demonstrátor, majd helyettes tanársegéd lett. Professzora javaslatára a *Kolozsvári Orvostudományi Egyetem Gyógyszerészeti Karán* mikológiából előadásokat is tarthatott.

E feladat készítette élete első tudományos munkájának megírására, amit 1906-ban publikált, és ezt bővítette tovább 1907-ben doktori érekezéssé, amelynek címe: "*Syringa Josikaea* és *Syringa Emodi* fiziológiai - anatómiai viszonyai kapcsolatban rendszertani helyzetükkel."

1906-ban a debreceni, kassai, keszthelyi és kolozsvári felsőbb gazdasági tanintézeteket átszervezték, az akadémiákon három éves volt a képzési idő. Gulyás Antal a *Kolozsvári Gazdasági Akadémián* (jogelőd: Felsőbb gazdasági Tanintézet, Kolozsmonostor, alapítva 1869), 1910-ben szerzett okleveles gazda képesítést.

Ez időben a *Kassai Gazdasági Akadémia* pályázatot hirdetett a Természetrizsi Tanszékén a megüresedett tanársegédi állásra. Gulyás Antal itt 1910. júliusában gyakornoki kinevezést kapott.

Az I. világháború alatt az 1914-15. – 1919-20. tanévekben az oktatás szünetelt. A tanárok és a hallgatók nagy része hadba vonult. Pallagon az épületet katonai kórházzá alakították. A felszerelés az 1918-19-ben dúló belső zavarok és a román megszállás idején tönkrement, illetve "gazdát cserélt". Az I. világháborút követően a megapadt debreceni tanári kart kassai és kolozsvári menekült tanárokkal egészítették ki, és az Akadémia már az 1920-21-es tanévben újra működött.

Gulyás Antalt – Trianon tragédiáját követően (1920. június 4.) – 1921-ben levélben megkereste egy volt tanítványa, aki hívta, hogy szükség van rá csonka-Magyarországon, a *Pallagi (Debreceni) Mezőgazdasági Akadémián*, ahol dr. Rapaics Raymund örökébe lépett (3. ábra). Számos jegyzetet írt hallgatói számára (1922/a,b, 1923, 1924, 1927 /?/).

3. ábra: Gulyás Antal mint fiatal tanár, 1920-as évek

Figure 3: Antal Gulyás as a young teacher in the years of 1920's

1934-35-től a Növényegészségügyi Körzetet is Gulyás Antal vezette Debrecenben. E téren írt szakcikkei felölelik szinte minden fontosabb szántóföldi és kertészeti kultúra ökológiai és növényvédelmi kérdéseit (1928, 1931/a,b, 1932, 1934/a,b,c, 1936).

Egyetemi magántanárságra törekedett. Az Akadémia tantervei szerint rendes tanár csak az lehetett, aki tudományegyetemen magántanári képesítést szerez.

1938-ban dr. Soó Rezső professzornál az akkori debreceni *Gróf Tisza István Tudományegyetemen* növénykórtan tárgykörből *egyetemi magántanári* képesítést szerzett (habilitált). Ennek birtokában kapott lehetőséget rendszeres előadások tartására a tudományegyetemen is.

Így vált tanítványává később dr. Tóth Oszkár is, aki biológia-kémia szakos egyetemi hallgatóként a professor úrtól a „Növényi vírusok” kollégiumát, majd a második félévben a “Növénykórtant” hallgatta.

1939-ben nevezték ki a *Debreceni Mezőgazdasági Akadémia* igazgatójává, ekkor oktatási feladatait egykori egyetemi évfolyamtársa, Uzonyi Ferenc (2. ábra) vette át. Igazgatói pozícióját 1945-ig töltötte be (4. ábra).

1949. augusztus 1. után már nyugdíjas, de kutatói munkájának élt a *Pallagi Mezőgazdasági Kísérleti Kutatóintézetben*, ahol a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából a dohány növénykórtani vizsgálatával foglalkozott.

4. ábra: Gulyás Antal igazgató (1939-1945) évnnyitó beszédet tart

Figure 4: Antal Gulyás rector (1939-1945) speaking on an opening ceremony of Pallag Agricultural Academy

Több mint harminc publikációja jelent meg szaklapokban. Folytatta a burgonya vírusbetegségeinek kutatását, amit ugyan már 1922-ben elkezdett, de igazgatóságának éve alatt szüneteltetett. A kutató munkáját elismerve a Magyar Tudományos Akadémia Biológiai és Agrártudományi Osztálya a Növényegészségügyi Szakbizottság tagjává választotta, s feladatul kapta a „vírusvizsgálatok” ellenőrzését.

A Tudományos Minősítő Bizottság 1952. június 12-én munkájának elismeréséül a „kandidátusi” tudományos fokozatot adományozta számára.

1956. februárjában a Magyar Biológiai Társaság Debreceni Osztályának elnöke lett. Új kutatási területként a száraz természetű rizzsel kapcsolatos kutatásokkal kezdett foglalkozni.

1964-ben összefoglalta addig megjelent publikációit a dohány betegségeiről és kártevőiről. Volt tanítványai dr. Ubrizsy Gábor, valamint dr. Tóth Oszkár ösztönözték, hogy azokat könyv alakjában jelentesse meg. 1965-ben meg is született a Mezőgazdasági Kiadó gondozásában „A dohány betegségei és kártevői” c. munka, amely ma is használható kézikönyv. E munkáját a Munka-Érdemrend ezüst fokozatával tüntették ki.

1978. november 23-án a *Debreceni Agrártudományi Egyetem* akkori rektora és Tanácsa a jogelőd intézmény volt igazgatójának több mint harminc éven át az agrárszakemberek oktatásában és tudományos kutatásában elért kimagasló eredményeiért a DOCTOR HONORIS CAUSA kitüntető címet adományozta (5. ábra).

1980. május 5-én 95. életében hunyt el.

Gulyás Antal születésének századik évfordulóján, 1984-ben a Debreceni Agrártudományi Egyetem Növényvédelmi Tanszéke bensőséges ünnepségen emlékezett meg Gulyás Antal professzor életútjáról és tudományos - oktatási eredményeiről.

Temésztudós, mikológus, virológus, kiváló pedagógus, kutató. 1936-ban korának felszereltségi szintjén kutatja az általa is legrejtelmesebb növényi betegség okozó vírusos betegségeket. Az első volt Magyarországon, aki mikológiával foglalkozott. A nemzetközi kutatási közéletben a mikológusokkal levelezési kapcsolatot tartott fenn. Nagy súlyt helyezett az oktatást célzó tudományos gyűjtemények, szemléltető anyagok állandó bővítésére. Agrobotanikai kertet is létesített, kórtani üvegházzal. Életét a növénybetegségek elleni küzdelemnek szentelte.

5. ábra: Gulyás Antal Doctor Honoris Causa avatása 93 éves korában a Debreceni Agrártudományi Egyetemen, 1978-ban

Figure 5: Antal Gulyás Doctor Honoris Causa award ceremony in his age of 93 at Debrecen Agricultural University in 1978

GULYÁS ANTAL BIBLIOGRÁFIA

Fontosabb növénytani munkái:

- 1907: *Syringa Josikaea* Jacq. Fil. és a *Syringa Emodi* Wallich. Újhelyi és Boros Sajtóján, Kolozsvárt. 70 p.
 1907: *Syringa Josikaea* és *Syringa Emodi* fiziológiai-anatómiai viszonyai kapcsolatban rendszertani helyzetükkel. Doktori értekezés.
 1909: *Syringa Josikaea* Jacq. Fil. és a *Syringa Emodi* Wallich. Újhelyi - Boros Ny., Kolozsvár. 38 p.
 1922/a: Gazdasági növénytan I.
 1923: Gazdasági növénytan II.
 1927(?): Gazdasági növénytani jegyzet: a gazdát érdeklő élettani, alaktani és növényrendszertani előadások áttekintése. Harmathy Ny., Debrecen. 226 p.

Állattani munkái:

- 1924: Mező- és kertgazdasági növényeink állati ellenségei.

Növénykórtani munkái:

- 1922/b: Növénykórtan (G. A. előadásai alapján összeállították hallgatói: Debreczeni Imre és Virágos Mihály)
 1924: Növényvédelem (akadémiai jegyzet)
 1928: A melegági dohánypalánták élettani és gomba betegségei és a védekezés ellenök. Tiszántúli Mezőgazdasági Kamara, Debrecen. 38 p.
 1931/a: A magyar dohányfajták osmosisos nyomásának meghatározása. Egyet. Ny., Budapest 93-96. p.

- 1931/b: A magyarországi dohánylevelek borsejtjeinek alakja és jelentősége a feldolgozás szempontjából. Egyet. Ny., Budapest. 10 p.
- 1932: Különböző gyümölcsfajok virágporainak csirázási vizsgálata.
- 1934/a: Adatok a cercospora fertőzések kérdéséhez.
- 1934/b: A mezőgazdasági növények és gyümölcsfák betegségeinek leküzdése növényvédelmi szerekkel és óvintézkedésekkel. Harmathy Ny., Debrecen. 74 p.
- 1934/c: A mező- és kertgazdasági növények betegségei és az ellenük való védekezés. 2. rész. 2. kiad. Harmathy Ny., Debrecen. 112 p.
- 1936: A gazdasági növények és gyümölcsfák nem-élősködő jellegű betegségei. Harmathy Ny., Debrecen.
- 1938: A burgonya vírusbetegségei: a vírusok jelentősége a leromlásban és az ellenük való védekezések. Nagy K. Ny., Debrecen-Pallagpuszta. 63 p.
- 1947: A dohánykártévő *Thrips tabaci* Lindeman biológiája, kártétele és az ellene való védekezés. Tiszántúli Ny., Debrecen. 6 p.
- 1951: A dohány melegági betegségei. Mezőgazdasági Kiadó, Független Ny., Budapest. 67 p.
- 1965: A dohány betegségei és kártevői. Mezőgazda Kiadó, Budapest 245 p.

IRODALOM

- Bognár S. (1994): A magyar növényvédelem története a legrégebbi időktől napjainkig (1030-1980). Mosonmagyaróvár. 783 pp.
- Bognár S.-Koppányi T. (1997): Debrecen és a magyar növényvédelem kapcsolata. 14-18. p. in: Kövics Gy. (szerk.) Első Nemzetközi Növényvédelmi Konferencia - 1st International Plant Protection Symposium at DAU, Debrecen, 1997. augusztus 18-19. Összefoglalók - Abstracts.
- Kálmán T. (1993): A növényvédelem oktatásának története a 125 éves debreceni agrárfelsőoktatásban. Diplomadolgozat 61 pp.
- Kozári Józsefné Dobos I. (1986): Dr. Gulyás Antal munkásságának hatása a növénykórtan tudomány fejlődésére. Doktori értekezés, Debrecen.
- Kövics Gy. - Kálmán T. (1992): A növényvédelem oktatásának története. in: Szász G. /szerk./: A Debreceni Agrártudományi Egyetem 125 éve. No. 1. Debrecen 188-191.
- N. N. (2011): Gulyás Antal Növényvédelmi Kör http://portal.agr.unideb.hu/tanszekek/novenyvedelmi/sajat_oldalak/gulyaskor/index.html
- Szarukán I.-Kövics Gy. (2003): A Növényvédelmi Tanszék és a növényvédelem oktatásának története Debrecenben. Debreceni Egyetem Mezőgazdaságtudományi Kar Növényvédelmi Tanszék. Kézirat gyanánt. 75 pp.